

ШЫН

Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээп.

№ 76 (15900) ◆ 1997 чылдын июль 26, суббота ◆ Ат салган шагы 19.30 ☞ Сапар өртөзө 1000 рубль.

РЕСПУБЛИКА: хүн бүрү амыдыралы Тыва Республика хүнүнге, „Наадым-97“-ге уткуштур МАЛГА ЧЕМ БЕЛЕТКЕЛИ—КЫШТАГЛААШКЫНГА МАГАДЫЛАЛ

ШУУДААР

Чеди-Хөл кожуунуц Элэгесте федералдыг өчүгү дорт хамааржыр варин узун дүктүг он бир кодан койнуц дүгү чүгүле июль эгезинде кыргыз болур кылдыр хоалып хөөккен.

Ажыл-агыйын удуруткуллары, тускай артомчулгери бо хүнперде кыска хуусаанын дургузуна хой кыргыздын доскан. Ылангыя кыргызда пунктуузуц удуруткузу Татьяна Чигиз электери, хол-биле кыргызар, дук агылаар (сорттаар) болган дүктү шоодайлап тырыыр ажыл-чанынын күш-ажылын билдиргиз органзастан. Электриг машина-биле дүк кыргызарына чалчык Роман Чалып, Роза Биче-оол, Светлана Хураклап, Владимир Тыргы-Кара, Владимир Ыкмыс, Валентина Оон, Тимур Таспаанчык болган өскелер-даа хой кыргыздагына улгөр-чижээп көргүскөн.

Анатолий ТОРЛУК.

КАНДААШКЫНГА АЛДЫРТПАС БИС

Улуг-Хем кожуунуц девискээринге ийн-үш ай дургузуна улаштыр кандаашкын барык болбашын улуг наздылар чугаалап турар. Доора хемчагаштер суу соглуп калган. Часын хар суу апаа-ла кейчаар-да барган чери билдинген эсти берген.

Эрткен чылын база-ла кандаан чүве. Ынчалза-даа сугаттыг черлер, тайга эдентери үнүш-дүжүктүр бооп, чүгээр кыш ажар аргалыг болдуус. Ындыг турбуже, 1997 чылдың эгезинде, тодаргайлаарга, бирги чартында, кожуунуц совхозтары, кооперативтери эрткен чылдың ол-ла үезинге деңизерге инициатива бажын дыка күдүлдаткан.

Бо чылдың июль 1-де мездэ-биле алырга, кожуунуц ажыл-агыйларында (аратар киириштирбеске) 7404 анай, хураган очна-менди камгалап алдыган. Ол дээр эртен чылдаанын чүгүле 76 хуузу-дур Төрүүр чүс хой, ошкүге онааштыр 58 анай, хураган камгалап алдыган. 1996 чылда 256 быза алдыган болза, бо хүнүнде 156 баш болган. Чүс баш быза чедир алдынмаан. Совхозтардан эң күдүк көргүзүп «Күш-ажылдың хостуу» каттыжышкында, Эр-

кен чылын апаа 44 бызаалыг турган болза, бо чылын үзе-тура 19-ту камгалаан. Арыскан, Арыг-Узун, Чааты Ынчаар кооперативтер чагыс-даа бызаа албаан деп болур. Январь биринчи чизе-зи-биле алырга, шээр малдың хорамчазы 3205, боданы 126 баш болган. Ам чер базар шээр малывыстын саны 27,6 муң, мыйыстыг малдың саны 864 баш бооп турар. Бо дээрге сезен чылдарың эгезинде ортамк совхозтуң малы ышкакың?! Устүнде каш чижентен алгаш көргө, Улуг-Хем кожуунда байдал дыка дүвүренчидир. Совхозтар, кооперативтер акша-төгериң тып-тастан. Мал бажын чылдыңна кызырып орага, бугулар үндүрер продукция кайнып келирип? Тараа тарыыр динкип, урезини кургач черге чыжыкпаш, эртен чылын-даа, бо чылын-даа куруг дүштүвүс.

Эркен чылдарда сизген кезилдизин июль 1-де кидин эгелей берген турдуус. Ам кандаашкына, кывар-чаар материалдарың чогуна сылдат алгаш, совхозтарың, кооперативтериң сизгенчеле,

ри шак олурупкан. Боттары хөдөлбеске, кым бензин, солярка, масло экипек бээр деп!

Эвээш каш малывысты кыш алырың аптар аргалар улуг-хемчиңерде бар деп удимини-биле медерелге болур мен. Чүге дие, бистинг агрономнарывыстың санап турарын өзүгар алырга, 3045 гектар сизген шөлдүң дора дие 1525 тонна сизгени кезип ал болур. Апаа немей өдек-кыштагыларда, суурлар чогуңда үнүгүзөн чашпаныны силостарың чугула апарган. Кандаашкына та-варышпаан агыстарың дүжүдүн бүрүн ажааган, сава-дын мал чеминге херезлээр. Оларын ол-ла черинге болуп сараттаар. Бодун санаашкын-биле алырга, 3447 тонна сизгени болгаш өске-даа мал чемнерин белеткен ап болур аргалар бисте бар.

Мал чемнеринг белеткелен — эң чугула кампания деп санап турар бис. Көдээниң ажыл-чигилдеринге ол шыңгыш шылгалда дээрин билдингир. Ынчангаш кижиле буруун сизген кезилдизинче, бугу-бүрү белеткелинче хаара тудары чугула апар-

Көрүлделер, конкурстар

«ХОВУ - АКСЫ - 97» - ге улаштыр «ЧАГЫТАЙНЫҢ ЧАЛГЫГЛАРЫ»

Республикада уран чүүлүн ангы-ангы жанларынч талашы биле хой аны көрүлделер, конкурстар чачыл болганы-биле уда-дара эртин турар. Оларын бирээни, көрүкчүлөр болгаш күөсүлчүлөр арасында ат-алдарлыг апарган эстрада ырларынч «Хову-Аксы» конкурсу бо айның эгезинде эрткин. Ам Танды кожуун чагырганың, культура килдинизиниң инициативасы-биле, Культура яамызының, Улусчу чогаалдыг төвүнүң деткимчеси-биле «Чыгытайның чалгытлары» деп лириктик ырларынч конкурсу август 1—2-де эртер. Оларынч дугайында чугаалап бээрин бистинг корреспондентарың апаа хамаарылгалыг культура ажылдакчыларыңдан билдиз.

«Хову-Аксы-97» конкурсу жюри кезигунү, композиционер Сергей Бадраар.

— Бо айның 4—6 хүнүнде Хову-Аксыга эстрада ырларынч 5-ки көрүлде болуп эртер. Апаа хамаарышчыр чугаалаарга, көрүлдегеш шылгалда өзүгар келген 26 күөсүлчүлөр кииришкен. Бо чылын конкурс киркиччилериниң шынар составын алгаш көргө, олар кол кезинде чагыс үениң аныктары, ол-бо кижиниң күөсүлдези кошкан, сула күөсүлдегеш чок шынарк бестидеги болганын оналтап демделген болур. Ынчангаш жүриге түңнелдерин үндүрери кончур нарын болду. Ынчалзажок ырларынч репертуары конкурстуң негелдеринге дүшпөс, ангы болган таварылгалар база бар Чижээ, Кызылдан Владимир Хопуштуң, Шончалай Ооржактын күөсүлелери зми-даа болза, ындыгын харааны-биле шалгалдыг черлерге кирбиш болуу конкурстуң түңнелдерин биле алырга, таланттыг, өзүн оран анык ыраажыла бисте дыка хой-дүр. База бир онзагай чүве чүл дээрге, аныктар боттары ыры сөзүң, аялганын бижир, күөсүлдер дээш дыка кызыкма ораданың чорууру-дур. Чижээ, Эргэ-Бардытан Хураган-оол Саага бодунуң чогаатканы «Хөргөңдээр» деп ыры күөсүлгү. Ырынч созу-лаа уран-чечен аялга, зми-даа таланыңгы ыңчангаш конкурска онзагай ыры дээш шалгалды алды. Оон аңгыда Сайваан Сарыглар, Октябрь Саая боттарының ырларын күөсүлгүлү чедип келилер.

«Хову-Аксы-97»-нүң теуралды атты «Күзел» театрың ыраажызы Рафалык Евак алды. Ийги, үшүк чериниң лауреаттарың Тес-Хеминиң Шуурмантан Липия Кара-Сал болган Монгуш-Тайгадан Роберт Салчак олар төлөпк болганнар. Көрүкчүлөрүнч со-

Тыва Республиканың Чер комитетинде

БОТТАРЫ ХАНДЫРТЫНАР ДЭЭШ

Тыва Республиканың Чер комитетинде болгаш чер тургузуунуң күрүнө комитетиниң оралакчы даргазы В. С. Долмажар Россияның чер комитетиниң коллегия хуралына киршишкен. Барык иделей дүрүзүң, сургайлааның ийиң кол-колуң Владимир Долмажар топ аппарат ажылдакчыларыңа ам-кызыл бербешпа, ажыл-агыйның башкарылааны ошон соңгаар каныг көвир-диг болуруң. Росчеркомунуң чаа томулуктан даргазың келир үедтеги план-көрүшкүңүңүң углангышыңың дээш элөөң хой чүдүлдерин динаткан.

Россияның чер комитетиниң даргазы Илья Артурович Южанов баштайгы коллегияны таныжылга көвир-диг кылдыр эгелээш, моон соңгаар чер-чедискээр аайы-биле чер аштырылган белик донелге туруп, оң ажыл-чорудулгаың Чер комитетинде кииртинген чүүл-

Спортчу медээлер

КУШ-КУЛЬТУРЖУ ХҮНҮНДЕ

Бо чылын август 9-та, Совет Тываның 5 чылы стадионга Куш-культуру турактааткан спорттук алыш-бүрү хевирлеринге маргылдааларың ТР-ның Куш-культура болгаш турарың талашы-биле күрүнө комитетиниң органзастан эртерипер.

Стадионга холумак эстафета (киржиңчилери 2 оол, 2 кыска 4x100 м), роллинг конькиге 15 хар чедир уруг-лар чарыкчы, шырдыраага эр херезжен хоочунар арасында блиц-турнир, аар атлетикага (штанг) амык хуу болгаш командалар арасында бирги чер дээш маргылдаалар эртер. 9—10-нүң хүнүнде «Динамика» теннис шөлүңгү элээди болгаш улуг улустун арасында тенниске маргылдаа эртер.

Массалыг киркиччилер маргылдаалар база болур. Апаа ийн бугуңа, чагыс бугуңа сан талашы-биле олур-дугуларын, хойу-биле дайың алгаш иттиңери, скарал-ка-биле (арта халык) чаркыры, хол басчыры дээш чижентиг маргылдааларга киркич болур.

НАИЫРАЛ ОРДЕНИ-БИЛЕ Ш. Д. ООРЖАКТЫ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА
РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНЫҢ ПРЕЗИДЕНТИЗИНИҢ ЧАРЛЫЫ

Республиканың экономиказын чартырыңга болгаш улустар аразыңа найыралды база кады ажылдажылганы быжыгларыңа киирген улуг үлүү дээш Тыва Республиканың Президентизи Шериг-оол Дзизжикович Ооржакты Найырал ордени-биле шаңнаар.

Россия Федерациязының Президентизн Б. ЕЛЬЦИН.
Москва, Кремль, 1997 чылдың июль 21. № 760.

БАЙЫР ЧЕДИРИИШКИННЕРИ

Хүндүлүг Шериг-оол Дзизжикович!

Төрүттүңгөн хүнүңерден бээр 55 харлааныңар-биле холбаштыр Россия Федерациязының Чазаның өмүүзүңгөн болгаш бодум хуумда Силерге чүректин ханызыңдан иңг байыр чедирип тур мен. Тыва Республиканың Президентизиң албан-дужааныңа тургаш, демократтың чартыгларың боттандырар, хой националдыг республиканың чурттакчыларыңын илеспейлиг, чогаалдыкчы, тургузукчу ажылдаарыңга байдалдарны тургузар талашы-биле күш-ажылга болгаш хой таланың ажыл-чорудулганыңа чедишкениңерин, чагаай кадыкшыды, улуг аас-кежини сагыш-сеткилимниң ханызыңдан Силерге күөсүлгү.

Россия Федерациязының Чазаның Даргазы В. С. ЧЕРНОМЫРДИН.
1997 чылдың июль 22.

Хүндүлүг Шериг-оол Дзизжикович!

Төрүттүңгөн хүнүңерден биле холбаштыр Силерге чүректин ханызыңдан иңг байырың чедирип тур мен. Быжыг кадыкшылды, аас-кежини, чагаай чорукту Силерге болгаш төрөлдеринерге күөсүлгү.

РФ-тин Федералдыг Хуралының Федерация Чөвүлелиниң даргазы Е. С. СТРОЕВ.
1997 чылдың июль 23.

Эргин Шериг-оол Дзизжикович!

Төрүттүңгөн хүнүңерден биле холбаштыр Силерге байыр чедирип, тыва улустун шыңгыш огулунга улам ийгилик чедишкениңерин республиканың чагаай чорукта бараан болдуган ажылдарга куөсүлгү тур мен. Силерниң бугу планнарыңар будуп, бистинг хой националдыг бугу чоңу-вустун иделелери боттаныр Хүндүлгел-биле.

Россия Федерациязының Кургане Думазының депутаты Г. А. САЛЧАК.
1997 чылдың июль 23.

Тыва Республиканың Президентизи — Чазаның Баштыңы Ш. Д. Ооржактын адресинге байыр чедирген телеграммалар оң 55 харлааны-биле холбаштыр Федерация Чөвүлелиниң Даргазы Ф. Оралакчызы В. М. Ковалович, Кургане Думазының депутаты Е. Г. Лаврова, РФ-тин Президентизиңиң херектер башкарыкчызы П. П. Воронин, РФ-тин Чазак Даргазының оралакчызы Я. М. Урнисов, РФ-тин транспорт сайдың Н. П. Чахтан, РФ-тин Иштык херектер яамызының саржуунуң чурттакчыларынч камгалап турган. Байыр чедирген телеграммалар, чагаа ам-даа кээп турар.

Бистинг көрр.

КОМАНДЫЛАКЧЫНЫ ХҮЛЭЭП АЛГАН

Баш бурунгаар дугуржулга өзүгар июль 24-те Тыва Республиканың Президентизи Ш. Д. Ооржак Сибириниң шериг округунуң чаа командалыкчы генерал-полковник Григорий Павлович Касперовичини хүлээп алган.

Ужуражылга үезинде Ш. Д. Ооржак республика социал-экономикиг бай-харааны-биле холбаштыр далды болгаш кызыгар аайтарыныга база чамдык шериг кезектеринде шийт-тирлээр укурлуг чүүлдеринг талашы-биле кыска тайгал-барып кылып берген.

Генерал-полковник Г. П. Касперович Россияның Чечен сектиг Күштеринде реформаларынч кол углангыш кынарарынч дугайында алыңалдыкчыларың кылгаш чыгыг хүлээп алышкын база республиканың девискээринде турар шериг кезектеринге хамаарыштыр улуг сагыш салымшыкын дээш четтиргениң илерет-кен. Ш. Д. Ооржактың 55 харлааны-биле холбаштыр генерал апаа байыр чедип, кадыкшылды, аас-кежини күөсүлгү.

Ш. Д. Ооржак чаа белик албай-дужаалды элөөң генералга байыр чедиргеш, Сибирге болгаш Афганстанга харысалгалыг ал-баш эртерип чораян база Тываны оң кончур эки бил-дир чоруу — округка шериг реформаның үнүзүңгөн чорударыңа улуг салар-дыг болур дээрин айткан.

Виктор КАРА-САЛ, Президентиниң пардалга секретары.

ТЫВАГА ААЛДАП КЕЛИР

Россияның чагыс аай вага келир деп турар. Ка-электри системазың (АО-ды ажылдажылга дугайың) удуруткузу А. Дья-да Москваңын мези биле ков. Москва хоораның ма-керэ чардынган туруп бо-ри Ю. Лужков а ол мыйкыш лур.

И. Ярыгин чоокку үеде Ты-
Бистинг көрр.

«ШЫН» — ТЕЛЕКӨРҮКЧҮЛЕРГЕ

Понедельник

10.00 Хуулгазыннар шөлү... 11.00 Бут бөмбүүңү дугайында допчулал.

Вторник

15.00 МЕДЭЭЛЕР. 15.15 «Супер-дейв, борбалчынаан баштыгбай» мультсериал.

среда

15.15 «Супер-дейв, борбалчынаан баштыгбай» мультсериал, сөөлгү сериясы.

Четверг

15.00 МЕДЭЭЛЕР. 15.15 Мультфильм. 15.45 Чунга-Чанга ортудук.

Пятница

15.00 МЕДЭЭЛЕР. 15.15 Сарыг-кундустарнын ужураалары.

Суббота

10.30 Эртенги почта. 11.05 Каламбур. 11.35 Смак.

Воскресенье

11.05 Эртенги сылыс. 12.00 Россияга бараан болуп тур мен.

16.05 Сылдыстар шагы. 16.40 «Гарри — хар кижги» т/с. 17.05 Он алды харга чедир болгаш оон-даа өрү назмылгарла.

19.10 СОЛУН КИЖИЛЕР-БИЛЕ УЖУРАЖЫЛГА ШАГЫ. 19.35 Аялганы тып көрөм. 20.05 «Вистер» деп программа.

19.35 Аялганы тып көрөм. 20.05 «Упазыннар дөш...» т/с. 20.45 Тамчыктыг удуңар, чаштар.

15.00 МЕДЭЭЛЕР. 15.15 Мультфильм. 15.45 Чунга-Чанга ортудук. 16.20 Лето-го.

22.30 Көрүш. 23.15 «Ие-черини кыстары тааржып болгу дег», уран-чечен фильм.

18.00 МЕДЭЭЛЕР. 18.20 Элита Пхеа ырлаар. 19.05 Төүгүңү арнынары. 19.55 «Дорт-ла мурнуу чүкче».

20.00 «Дорт-ла мурнуу чүкче» т/с. 21.00 УЕ. 21.55 «Хары кош», уран-чечен фильм.

12.20 «Ат чоткан куда», уран-чечен фильм. 13.50 Поним, т/с. 14.30 Мен — ээи мен. 15.00 МЕДЭЭЛЕР.

15.55 Амыдыралдың овуру хыри. 16.20 Амданның чем үезинде көгжүм.

15.00 МЕДЭЭЛЕР. 15.15 Ретро-шлагер. 15.30 Ноу-хау. 15.45 Парламентарий.

15.00 МЕДЭЭЛЕР. 15.15 Ретро-шлагер. 15.30 Ноу-хау. 15.45 Парламентарий.

16.35 «Честек-катчыгаш», т/с. 17.05 Уругларга медээлер. 17.35 Лукоморье.

15.40 «Анажыгаш», мультфильм. 15.45 От винта.

15.30 Культура салы. 15.55 Динейини хуулгазыннар. 16.10 Төңүч чок аян-чорук.

19.30 ТЫВА ЧЕРДЕ. 19.50 Коллаж. «РОССИЯ» канал МЕДЭЭЛЕР.

20.00 МЕДЭЭЛЕР. 20.25 Эртенгини мендизи. 21.10 «Гений», уран-чечен фильм.

15.00 «Дээрги истекчи», 8-ки сериясы — «Иги калдар ийи-лөрт».

15.00 МЕДЭЭЛЕР. 15.15 Ретро-шлагер. 15.30 Ноу-хау. 15.45 Парламентарий.

16.00 БӨГҮН ХҮНДУС. 16.20 Чыным. 16.50 Уругларга — мультфильм.

15.30 «Анажыгаш», мультфильм. 15.45 От винта.

15.30 «Анажыгаш», мультфильм. 15.45 От винта.

РЕДАКЦИЯ КОЛЛЕГИЯЗЫ: Вера КУУЛАР (кол редакторун орадакчызы), Светлана МОНГУШ (харысагалдык секретары).

ТУРГУЗУКЧУЛАРЫ: Тыва Республиканың Чазда болгаш «Шын» солун редакциязынын коллективна.